

KATECHUMENAT DWUDZIESTEGO WIEKU

1. Potrzeba nieustannej adaptacji duszpasterskich struktur Kościoła

Gdy bada się rozwój duszpasterskich struktur Kościoła oraz metod i form jego pasterskiego oddziaływania, to „zdumiewa wielka giętkość, z jaką Kościół umiał rzeczywiście dostosować się do warunków, czy to przesuwając akcent na rzecz właściwą, czy też przekomponowując tradycyjne elementy lub też rezygnując zdecydowanie z tego, co stało się zbyt techniczne i nieowocne”¹. Tak było nie tylko w Kościele pierwotnym, kiedy została wprowadzona instytucja katechumenatu dla dorosłych przygotowujących się do przyjęcia chrztu, tak było też w XVI wieku, kiedy wprowadzono odrębną formę katechezy dla dzieci i młodzieży po parafiach, tak było również i później. Kościół zawsze czuł się zobowiązany do troski o zbawienie ludzi i dlatego w każdej nowej sytuacji szukał tych punktów zaczepienia, jakie mu aktualne warunki podsuwały².

Ta tendencja, a zarazem potrzeba przystosowania duszpasterstwa do nowych sytuacji historycznych i społeczno-kulturowych stała się niezwykle żywa od Soboru Watykańskiego II. W Konstytucji *Gaudium et spes* Kościół zwrócił uwagę na pilne studiowanie i rozpoznawanie „znaków czasów” i uwzględnianie ich w pracy duszpasterskiej. „Kościół zawsze ma obowiązek badać znaki czasów i wyjaśniać je w świetle Ewangelii tak, aby mógł w sposób dostosowany do mentalności każdego pokolenia odpowiadać ludziom na ich odwieczne pytania dotyczące sensu życia obecnego i przyszedłego oraz wzajemnego ich stosunku do siebie” (nr 4).

Poznać „znaki czasów” to znaczy poznać ducha czasu. „Znakami czasów” są owe wydarzenia, poprzez które wyraża się w sposób najpełniejszy wrażliwość świata; odnoszą się one do zespołu wartości, które dana epoka historyczna najpełniej przeżywa i rozwija³. Nieumiejętność czytania „znaków czasów” oznacza krótkowzroczność i nie liczenie się z rzeczywistością. Lektura „znaków czasów” jest w sposób szczególny potrzebna i konieczna w duszpa-

¹ A. Stenzel, „Czasowe” i „ponadczasowe” elementy w historii katechumenatu i chrztu. W: Concilium 1966/7 nr 1-10, s. 57.

² Tamże, s. 57.

³ Por. M. D. Chenu, *Lud Boży w świecie*, Kraków 1968, s. 36—51.

sterstwie. Jeśli jej nie będzie, to może duszpasterzy spotkać zarzut, że wszyscy inni, tj. ekonomiści, politycy itp. potrafią znaki swych czasów rozpoznawać, podczas gdy oni, którzy szczególniejsze zrozumienie swych czasów posiadać powinni, przechodzą obok nich mimo⁴.

Zachodzące zmiany we współczesnym świecie i zmieniająca się pod ich wpływem mentalność dzisiejszego człowieka stwarzają zupełnie nowe warunki dla rozwoju wiary. Do tej nowej sytuacji religijnej muszą się dostosować metody i formy, tudzież struktury duszpasterskie Kościoła. Dotyczy to zwłaszcza sposobu przekazywania orędzia zbawienia. „Należy zauważyć — stwierdza *Ogólna Instrukcja Katechetyczna* — że ugruntowanie się wiary we wszystkich następujących po sobie kulturach, wymaga wyjaśnień i nowych form ekspresji. Chociaż bowiem aspiracje i wewnętrzne pragnienia — właściwe ludzkiej naturze i pozycji człowieka pozostają w zasadzie te same, to jednak ludzie naszej epoki wysuwają nowe problemy co do sensu i znaczenia życia. Na pewno ludzie wierzący obecnej epoki nie są całkowicie podobni do wierzących poprzedniej epoki. Stąd rodzi się konieczność utwierdzenia niezmienności wiary, jak również przekazywania orędzia zbawienia w odnowiony sposób” (nr 2)⁵.

W świetle powyższych uwag należy spojrzeć na rozwój katechumenatu w Kościele i jego odrodzenie w naszych czasach. Nowa, zmieniona sytuacja Kościoła, a zwłaszcza nowy kontekst pracy duszpasterskiej, wynikający z zachodzących przeobrażeń w Kościele i w świecie, skłoniły niejako Kościół do zwrócenia baczniejszej uwagi na tę poniekąd zapomnianą już instytucję oraz do reaktywowania jej i przystosowania do naszej epoki.

2. Historyczny rozwój katechumenatu

O potrzebie i konieczności wprowadzenia na nowo katechumenatu do współczesnego duszpasterstwa zaczęto dość intensywnie mówić i pisać dopiero od niedawna, od około 30 lat. Badając publikacje na ten temat, daje się zauważyć zróżnicowane jego ujęcia⁶. Żeby jednak dobrze uchwycić ich sens, należy najpierw po-

⁴ Por. R. Murawski, *Potrzeba odnowy katechezy*. W: *Katecheta* 18 (1974) 24.

⁵ *Ogólna Instrukcja Katechetyczna (Directorium catechisticum generale)* wydana w 1971 roku przez Kongregację do Spraw Duchowieństwa. Tekst polski, w: *Kielecki Przegląd Diecezjalny* 47 (1972) 97—154.

⁶ Zob. D. Zimmermann, *Die Erneuerung des Katechumenats in Frankreich und seine Bedeutung für Deutschland*, Münster 1974, s. 36—55. ↗

znać rozwój katechumenatu, przynajmniej w ogólnych zarysach, od jego początków aż po nasze czasy. Omawiając bowiem jakąś inicjatywę duszpasterską, nie można jej wyrwać z kontekstu jej historycznego rozwoju. Jeśli nie mamy do czynienia ze zjawiskiem zupełnie nowym, do którego w historii nie ma żadnego odniesienia, wskazane jest, aby nasamprzód prześledzić jego rozwój i poznać jego przeobrażenia w ciągu wieków.

Wprowadzenie przez Kościół instytucji katechumenatu było podyktowane potrzebą chwili. Pod koniec drugiego wieku Kościół poczuł się niejako przymuszony do tego, aby większy nacisk położyć na przygotowanie dorosłych do przyjęcia sakramentów wtajemniczenia chrześcijańskiego (chrztu, bierzmowania i Eucharystii). Odrywając się coraz bardziej od swego rodzimego żydowskiego gruntu oraz doświadczając zagrożenia ze strony rozprzestrzeniających się wpływów gnostyckich i coraz liczniejszych zafałszowań wiary, musiał się upewnić, czy nawrócenie kandydata zgłaszającego się do chrztu było szczere i czy potrafił on przyjąć ten nowy proponowany mu sposób życia⁷. Wymagało to przedłużenia czasu przygotowania oraz pobierania przez dłuższy czas odpowiedniej nauki. Praktyka odpowiadająca takiemu stanowi rzeczy stała się wkrótce regułą, została zinstytucjonalizowana i rozciągnięta na cały Kościół pierwotny⁸. Wiek III i IV to najintensywniejszy okres w rozwoju katechumenatu⁹.

Począwszy od V/VI wieku katechumenat w swej pierwotnej i klasycznej formie zaczyna stopniowo zanikać. Wpłynęły na to zmienione warunki, zarówno wewnętrzne, jak i zewnętrzne, w jakich dokonywało się przygotowanie do chrztu i wprowadzanie w życie chrześcijańskie. Przede wszystkim regułą stała się praktyka udzielania chrztu małym dzieciom. Gdy zaś chodzi o dorosłych, to masowe nawracanie się ludów pogańskich w Europie Północnej i Wschodniej spowodowało znaczne skrócenie czasu oczekiwania na chrzest. Za przykładem książąt przyjmowały chrzest całe księstwa w bardzo krótkim czasie, po uprzednim bardzo ogólnym i powierzchownym przygotowaniu. Właściwie wprowadzenie w chrześcijaństwo następowało dopiero po przyjęciu chrztu i dokonywało się głównie za pomocą niedzielnych i świątecznych kazań i homilii. Funkcję, którą w pierwotnym Kościele spełniał ka-

⁷ Zob. A. Stenzel, art. cyt., s. 57—58; A. Fetkowski, M. Marczewski, *Co to jest katechumenat?* W: *Ateneum Kapłańskie* 70 (1977) z. 409, s. 182—183.

⁸ Zob. D. Zimmermann, dz. cyt., s. 27—28.

⁹ Ze względu na to, że katechumenatowi wczesnochrześcijańskiemu jest w tym numerze poświęcony odrębny artykuł, pomijam jego bardziej szczegółowe omówienie.

techumenat, przejęło teraz środowisko rodzinne i społeczne. Pewne natomiast elementy, które występowały w dawnym katechumenacie i były rozłożone w czasie, weszły do obrzędów chrztu św.¹⁰

W XVI wieku sytuacja znowu zaczyna się zmieniać. Pod wpływem ducha epoki Odrodzenia, zdradzającego szczególne zainteresowanie religijnym nauczaniem dzieci i młodzieży i Reformacji organizującej systematyczne nauczanie dla dzieci w gminach swych społeczności, Kościół zaczął więcej uwagi poświęcać katechizacji dzieci i młodzieży. Początkowo były to inicjatywy oddolne, inspirowane jak np. w Mediolanie przez Castellino da Castello i św. Karola Boromeusza, które doprowadziły do powstania katechezy niedzielnej przy parafiach pod nazwą „szkół nauki chrześcijańskiej”. Sobór Trydencki, mając na uwadze te pozytywne doświadczenia, przepisał na sesji 24 w roku 1546 niedzielną i świąteczną katechizację dzieci i młodzieży dla całego Kościoła i rozciągnął tę praktykę na wszystkie parafie¹¹. Równocześnie na terenach misyjnych dochodzi w niektórych przypadkach do reaktywowania instytucji katechumenatu w swej klasycznej postaci, jako przygotowania dorosłych do chrztu¹².

Wprowadzenie w całym Kościele katechezy dla dzieci i młodzieży nie spowodowało wcale osłabnięcia zainteresowania katechezą dorosłych. Od czasów Reformacji aż do okresu Oświecenia odbiorcami katechezy byli zarówno dorośli, jak i dzieci. Gruntowne przeobrażenie przeszła katecheza dopiero w epoce Oświecenia. Na skutek wprowadzenia przez państwo powszechnego obowiązku nauczania dzieci i młodzieży tudzież przejęcia przez władze państwowe opieki nad szkolnictwem, następuje przeniesienie katechezy z kościoła na teren szkoły. Katecheza staje się przedmiotem szkolnym — nauką religii. Odtąd troska katechetyczna Kościoła zaczęła się rozciągać prawie wyłącznie na dzieci¹³.

Prawdziwe odrodzenie przeżył katechumenat dopiero w XIX wieku na terenach misyjnych, przede wszystkim na misjach zakładanych przez zgromadzenie misyjne Ojców Białych. Wielką w tym zasługą kard. Lavigerie, założyciela tego zgromadzenia, który jako historyk posiadał doskonałą znajomość starochrześcijańskiego katechumenatu i pragnął kandydatów do chrztu przygoto-

¹⁰ Zob. D. Zimmermann, dz. cyt., s. 30—31.

¹¹ Zob. R. Murawski, *Teologiczne podstawy katechezy dorosłych*. W: *Ateneum Kapłańskie* 71 (1979) z. 424—425, s. 179—187.

¹² Zob. D. Zimmermann, dz. cyt., s. 30.

¹³ Zob. B. Dreher, *Katechese im Organismus der Gesamtseelsorge*. W: *Katechese und Gesamtseelsorge*, red. K. Tilmann, G. Stachel, Würzburg 1966, s. 76—78.

wać stopniowo, w sposób organiczny i całościowy¹⁴. Odtąd katechumenat należy nierozłącznie do nowoczesnych struktur misyjnych.

Dokonując podsumowania rozwoju katechumenatu na przestrzeni wieków, można powiedzieć, „że po katechumenacie w ścisłym znaczeniu w pierwszych wiekach następuje katechumenat rodzinny (rodzina wprowadza dzieci w wiarę i w Kościół), a następnie parafialny i szkolny”¹⁵.

3. Różne ujęcia katechumenatu

Inspiracje do zajęcia się problematyką związaną z odnowieniem instytucji katechumenatu i wprowadzenia go na nowo do stałych struktur duszpasterskich Kościoła wypłynęły głównie z Francji. Właśnie we Francji, w związku z uświadomieniem sobie w latach po drugiej wojnie światowej konieczności przeprowadzenia na szeroką skalę akcji misyjnej, zwrócono baczniejszą uwagę na katechumenat i postulowano jego odnowę¹⁶. Odtąd zagadnieniem katechumenatu zaczęto się coraz intensywniej zajmować w innych krajach i poświęcać mu w publikacjach wiele miejsca¹⁷.

Najogólniej można obecnie wyodrębnić cztery różne ujęcia katechumenatu:

3.1. *Wtórny (ponowny) katechumenat*

Wielu autorów, zwłaszcza z krajów języka niemieckiego, dokonuje rozróżnienia między ujęciem katechumenatu w znaczeniu, jakie on posiadał w starożytności chrześcijańskiej, a więc jako przygotowania dorosłych do chrztu, a katechumenatem obejmującym ochrzczone już dzieci, młodzież i dorosłych, u których jednak wiara nie zapaściła jeszcze głębszych korzeni. Jako charakterystyczne elementy tego katechumenatu wymienia się: podstawowe

¹⁴ Zob. A. Hastings, *Kościół i misje w Afryce*, Warszawa 1971, s. 138.

¹⁵ A. Fetkowski, M. Marczewski, art. cyt., s. 185.

¹⁶ Zagadnieniem odnowy katechumenatu we Francji i jego rozwojem zajmuje się wiele publikacji. Zob. między innymi: D. Zimmermann, dz. cyt.; J. Varnette, H. Bougeois, *Seront-ils chrétiens? Perspectives catéchuménales*, Lyon 1975; A. Laurentin, M. Dujarier, *Catéchuménat. Données de l'histoire et perspectives nouvelles*, Paris 1969.

¹⁷ Bogaty wykaz literatury na temat katechumenatu oraz jej ocenę podaje D. Zimmermann, dz. cyt., s. 56—73.

pouczenie w sprawach wiary oraz łączność z sakramentami inicjacji chrześcijańskiej¹⁸.

Wtórny katechumenat dla dzieci i młodzieży

W ramach katechumenatu ogólnego (*Gesamtkatechumenat*), obejmującego wszystkie grupy wiekowe oraz dwie podstawowe wspólnoty, w których dokonuje się inicjacja do życia wiary, mianowicie — rodzinę i parafię, odrębną część stanowi katechumenat dla dzieci i młodzieży, już ochrzczonych. Jego głównym zadaniem jest przygotowanie wzrastającego młodego pokolenia do pozostałych sakramentów inicjacji chrześcijańskiej (Eucharystii i bierzmowania), wprowadzenie w poznanie całokształtu doktryny wiary oraz doprowadzenie do świadomego zaakceptowania swej wiary¹⁹. Chodzi tu po prostu o to, aby tych młodych ludzi skierować na drogę prowadzącą do osiągnięcia dojrzałości chrześcijańskiej, wynikającej z przyjęcia sakramentu chrztu. To ostatnie stwierdzenie wymaga pewnego wyjaśnienia.

Otóż chrzest był dla pierwszych chrześcijan, jak to słusznie uważa ks. Z. Czerwiński, świadomą i stanowczą decyzją opowiedzenia się po stronie Chrystusa. Ten zwrot dokonywał się stopniowo, podczas długiego okresu przygotowawczego, zwanego katechumenatem. Chrzest był jego zewnętrznym, sakramentalnym dopełnieniem, utwaleniem i umocnieniem. Zwrot ten dokonuje się zapewne i dzisiaj przy chrzcie dorosłych, pod warunkiem, że przygotowanie doń jest odpowiednio prowadzone. Ale nie można tego wszystkiego zakładać u dzieci i młodzieży, ochrzczonych w wieku niemowlęcym. Kościół chrzcząc małe dzieci, bierze równocześnie na siebie odpowiedzialność za to, że gdy dorosną i będą do tego zdolne decyzja ta zostanie przez nich podjęta. Wymaga to przedsięwzięcia szeregu działań duszpasterskich, zmierzających do świadomego zaakceptowania swego chrztu i przyjęcia płynących zeń zobowiązań u wszystkich ochrzczonych, w tym również u dzieci i młodzieży. Zadanie to pragnie wypełnić wtórny katechumenat, obejmujący zarówno dzieci i młodzież, jak i dorosłych chrześcijan²⁰.

¹⁸ Zob. D. Zimmermann, dz. cyt., s. 37—38; R. Padberg, *Die katechetische Wort-Verkündigung*. W: *Handbuch der Pastoraltheologie. Praktische Theologie der Kirche in ihrer Gegenwart*, t. I, Freiburg 1970, s. 302. W literaturze polskiej reprezentują ten pogląd A. Fetkowski, M. Marczewski, art. cyt., s. 187.

¹⁹ Zob. D. Zimmermann, dz. cyt., s. 38—40 oraz R. Padberg, art. cyt., s. 301—302.

²⁰ Zob. Z. Czerwiński, *Katechumenat dzisiaj*. W: *Ateneum Kapłańskie* 70 (1977) z. 409, s. 191—193.

Biorąc powyższe przesłanki pod uwagę, postuluje się we współczesnym duszpasterstwie stworzenie dla tych dzieci i młodzieży różnych form katechumenatu: katechumenatu dziecięcego i młodzieżowego²¹, przy czym oba te katechumenaty, ze względu na znaczenie środowiska rodzinnego i parafialnego dla rozwoju wiary, mogłyby przyjąć postać bądź katechumenatu rodzinnego, bądź parafialnego. Po tej linii zdają się też iść postulaty wysuwane w publikacjach polskich²². Szczególną uwagę zwraca się w nich na potrzebę katechumenatu rodzinnego, który w obecnej sytuacji Kościoła posiada najwięcej szans na to, aby wprowadzić młode pokolenia do społeczności kościelnej oraz obudzić w nich i rozwinąć wiarę zaszczeploną na chrzcie św.²³ Aby katechumenat dziecięcy i młodzieżowy mógł wypełnić to zadanie, powinien on „obejmować zarówno katechizację, jak i inicjację liturgiczną oraz wdrażanie do życia z wiary”²⁴.

Wtórny katechumenat dla dorosłych

Celem katechumenatu dziecięcego i młodzieżowego jest w zasadzie doprowadzenie do osobowej decyzji wiary, wynikającej z przyjęcia w okresie niemowlęcym sakramentu chrztu. Jeśli jednak takiego katechumenatu nie było lub nie osiągnął on zamierzonego celu, wówczas doprowadzenie osób już dorosłych do dojrzałości chrześcijańskiej powinno się dokonać w ramach katechumenatu dorosłych. Powinien on objąć tych wszystkich dorosłych, którzy zostali ochrzczeni we wczesnym dzieciństwie, ale dopiero w wieku dojrzałym odkryli Kościół i pragną przyjąć pozostałe sakramenty wtajemniczenia chrześcijańskiego (Eucharystię i bierzmowanie) lub odnowić w sobie łaskę chrztu. Temu celowi mają służyć różne formy katechumenatu dorosłych, organizowane dla różnych grup. W praktyce chodzi o różne formy katechezy dorosłych²⁵.

²¹ Zob. R. Padberg, art. cyt., s. 301; B. Dreher, *Die Beachtung der Alterstufen und die stufenweise Initiation in das gelebte Christentum*. W: *Handbuch der Pastoraltheologie*, t. II/1, Freiburg 1972, s. 120. W publikacjach polskich reprezentuje ten pogląd Z. Czerwiński, art. cyt., s. 193—194 oraz F. Pełka, *Uwarunkowania społeczne katechumenatu*. W: *Ateneum Kapałskie* 70 (1977) z. 409, s. 218.

²² Zob. Z. Czerwiński, art. cyt., s. 194.

²³ Tamże, s. 194; zob. także F. Pełka, art. cyt., s. 219—220.

²⁴ Z. Czerwiński, art. cyt., s. 194.

²⁵ Zob. R. Padberg, art. cyt., s. 301; B. Dreher, *Pastoration und Fernstehende*. W: *Katechese und Gesamtseelsorge*, dz. cyt., s. 152. Z. Czerwiński w cytowanym artykule podaje różne inicjatywy podejmowane we współczesnym duszpasterstwie celem ponownego wprowadzenia dorosłych w życie Kościoła.

Szczególną uwagę zwraca się w publikacjach na konieczność objęcia katechumenatem dorosłych-rodziców, ze względu na niezwykłą siłę oddziaływania środowiska rodzinnego na kształtowanie się religijnych postaw u dzieci ²⁶.

3. 2. *Katechumenat inicjacji sakramentalnej*

Jeśli wtórny katechumenat dla dorosłych stawia sobie za cel doprowadzenie ich do podjęcia osobowej decyzji wiary, stwierdza D. Zimmermann, to niewiele brakuje, aby pojęcie katechumenatu odnieść nie tylko do osób przygotowujących się do przyjęcia sakramentów wtajemniczenia chrześcijańskiego, lecz także i do tych, które przygotowują się do przyjęcia pozostałych sakramentów ²⁷. W tym sensie niektórzy autorzy postulują w swych publikacjach wprowadzenie odrębnej formy katechumenatu, którego głównym zadaniem byłaby inicjacja sakramentalna. Obejmowałby on nie tylko dłuższy czas trwające przygotowanie do pierwszego przyjęcia sakramentu, lecz także przygotowanie do każdego powtórnego jego przyjęcia. W uzasadnieniu potrzeby takiego katechumenatu zwraca się uwagę na to, że każdy sakrament „jest wcielonym wykładnikiem wewnętrznej wiary w widzialnych wymiarach Kościoła” ²⁸, że podstawowym warunkiem jego przyjęcia jest wiara i dlatego Kościół powinien udzielić tym wszystkim, którym ich udziela, wszelkiej potrzebnej pomocy, aby tę wiarę w nich obudzić i rozwinąć ²⁹. I tak wysuwa się postulat, aby wprowadzić katechumenat przygotowujący rodziców do chrztu ich dziecka. Jego szczególnym zadaniem byłoby rozbudzenie właściwej motywacji religijnej, skłaniającej ich do ochrzczenia dziecka, a także rozbudzenie odpowiedzialności za jego chrześcijańskie wychowanie ³⁰. Dorośli już ochrzczeni, którzy nie zostali jeszcze wprowadzeni do pełnego uczestnictwa w życiu eucharystycznym Kościoła, powinni być objęci odrębną formą katechumenatu, który zapewniłby im bardziej pogłębione przygotowanie do przyjęcia Eucharystii. To samo należałoby powiedzieć o dorosłych przygotowujących się na przy-

²⁶ Zob. F. Pełka, art. cyt., s. 219—220; D. Zimoń, *Chrzest w sytuacji kryzysu wiary w rodzinie*. W: *Ateneum Kapłańskie* 70 (1977) z. 409, s. 221—226.

²⁷ D. Zimmermann, dz. cyt., s. 42.

²⁸ A. Stenzel, art. cyt., s. 60.

²⁹ Cenne wskazania duszpasterskie na temat pogłębienia świadomości sakramentów u chrześcijan podaje B. Dreher, *Sakramente der mündigen Gemeinde*. W: *Katechese und Gesamtseelsorge*, dz. cyt., s. 102—132.

³⁰ Zob. D. Zimoń, art. cyt., s. 221—226 oraz M. Staneta, *Przygotowanie rodzin wierzących przed udzieleniem chrztu dzieciom*. W: *Ateneum Kapłańskie* 70 (1977) z. 409, s. 227—229.

jęcie sakramentu bierzmowania. Specyficzną formę katechumenatu należałoby wprowadzić dla rodziców, których dzieci przygotowują się do pełnego uczestnictwa w Eucharystii. Zamiast tradycyjnych wywiadówek, na których omawia się zazwyczaj organizacyjne sprawy związane z I Komunią św., należałoby zorganizować systematyczne spotkania grup rodziców, podczas których mogliby również ożywić i pogłębić swe osobiste życie eucharystyczne. Osoby przygotowujące się do wejścia w związek małżeński tworzyłyby natomiast katechumenat skupiający narzeczonych. Postuluje się także, aby przygotowaniu do przyjęcia tzw. sakramentów wielkanocnych, które zazwyczaj odbywa się w okresie Wielkiego Postu, nadać jakąś formę katechumenatu³¹. Wreszcie postać katechumenatu dziecięcego mogłaby przyjąć katecheza przygotowująca dzieci do I Komunii św. i bierzmowania³².

B. Dreher jest zdania, że inicjacja sakramentalna dzieci bez towarzyszącego jej katechumenatu dorosłych, zwłaszcza rodziców, jest bezowocna. Z tego też powodu każda wspólnota parafialna powinna zatroszczyć się o to, aby wprowadzić jako stały element do swej pracy duszpasterskiej katechumenat dorosłych, który by ożywił ich wiarę oraz pogłębiał ich życie sakramentalne³³.

3. 3. *Katechumenat permanentny*

Autorzy postulujący rozciągnięcie katechumenatu na wszystkie kategorie ludzi dorosłych i na całe ich życie uzasadniają jego potrzebę niedojrzałością wiary, która cechuje znaczną część dorosłych chrześcijan. Jeśli celem wszystkich zabiegów duszpasterskich, w tym zwłaszcza katechezy jako podstawowej formy posługi słowa, jest doprowadzenie chrześcijan do osiągnięcia dojrzałości w wierze³⁴, a tę dojrzałość pojmuje się nie statycznie, ale dynamicznie, jako całe życie trwający proces³⁵, to konsekwentnie trze-

³¹ Zob. D. Zimmermann, dz. cyt., s. 43.

³² Zob. Z. Czerwiński, art. cyt., s. 200.

³³ B. Dreher, *Gesprächbestimmte Sakramentenseelsorge*. W: *Lebendige Seelsorge* 20 (1969) 126; tenże, *Die Bedeutung der Alterstufen und die stufenweise Initiation in das gelebte Christentum*, art. cyt., s. 124—133.

³⁴ *Ogólna Instrukcja Katechetyczna* stwierdza w n. 21, że „w ramach działalności duszpasterskiej katechezą trzeba nazwać tę formę działalności kościelnej, która prowadzi zarówno wspólnotę jak i poszczególnych wierznych do osiągnięcia dojrzałości w wierze”. Również Jan Paweł II w swej adhortacji apostolskiej o katechizacji w naszych czasach (*Catechesi tradendae*) wielokrotnie mówi, że naczelnym celem katechezy jest doprowadzenie katechizowanych do dojrzałości w wierze. Zob. między innymi nr 18, 19, 20, 25 i 72.

³⁵ Zob. A. Exeler, *Wesen und Aufgabe der Katechese. Eine pastoralgeschichtliche Untersuchung*; Freiburg—Basel—Wien 1966, s. 104—121.

ba stworzyć takie systemy oddziaływań duszpasterskich, które by ten proces dojrzewania we wierze umożliwiały. Wypełnienie tego zadania przypada katechezie dorosłych, która powinna przyjąć postać katechumenatu. B. Dreher stawia na równi katechezę dorosłych z katechumenatem, stwierdzając, że „cała wspólnota kościelna znajduje się w stadium katechumenatu”, a nie tylko dzieci i młodzież³⁶. Spróbujmy to nieco bliżej wyjaśnić.

Wiara to w zasadzie odpowiedź człowieka na wezwanie, które Bóg do niego kieruje poprzez swe orędzie. Ta odpowiedź wiary ze strony człowieka może reprezentować różny stopień dojrzałości. Aby ona była w pełni świadoma, musi człowiek nieustannie, przez całe swoje życie być karmiony słowem Bożym i konfrontować z nim swoje postawy. „W każdym okresie życia i we wszystkich okolicznościach historycznych” musi się dokonywać „naświetlenie przez słowo Boże chrześcijańskiej egzystencji — i to w ten sposób, aby można było objąć każdego, a więc pojedynczą osobę lub społeczność, z uwzględnieniem stanu duchowego, w jakim ktoś się znajduje”³⁷. Nie można się tu ograniczyć tylko do katechezy dzieci i młodzieży. Ta ostatnia nabiera dopiero właściwego wymiaru i znaczenia w kontekście katechezy dorosłych. Stanowi ona tylko część działalności katechetycznej Kościoła i powinna być zawsze wbudowana w katechezę dorosłych oraz do niej prowadzić. To dorosły człowiek, a nie dziecko, ma być w świecie dojrzałym świadkiem wiary Chrystusa. „Kościół, w którym by dorośli... nie byli katechizowani, nie byłby Kościołem po ludzku dojrzałym”³⁸. Stąd rodzi się konieczność permanentnej katechezy dorosłych, obejmującej różne grupy i kategorie ludzi, w zależności od ich poziomu wiary, zawodu, zainteresowań i statusu społecznego. Krótko mówiąc: znajdujemy się w sytuacji domagającej się permanentnego katechumenatu dorosłych³⁹.

3. 4. *Katechumenat jako przygotowanie dorosłych do chrztu*

W ostatnim czasie występuje tendencja, aby pojęcie katechumenatu brać w ścisłym znaczeniu, mianowicie — jako przygotowanie dorosłych na przyjęcie chrztu. Obejmowałby on ludzi dorosłych jeszcze nie ochrzczonych, którzy przygotowują się na przy-

³⁶ B. Dreher, *Richtige Treffpunkte der Glaubensbildung. Formen und Wege der theologischen Erwachsenenbildung*. W: *Lebendige Seelsorge* 19 (1968) 146.

³⁷ *Ogólna Instrukcja Katechetyczna*, nr 20.

³⁸ Jh. Colomb, *Obecny stan katechizacji w całokształcie Kościoła*. W: *Concilium* 1970, nr 1-5, s. 166.

³⁹ Zob. D. Zimmermann, dz. cyt., s. 45—48.

jęcie sakramentów wtajemniczenia chrześcijańskiego. A. Exeler jest zdania, że inny cel stawia sobie katechumenat przygotowujący dorosłych do chrztu, inny natomiast permanentna katecheza, obejmująca zarówno dzieci, młodzież, jak i dorosłych. Celem katechumenatu jest nie tyle prowadzenie do osiągnięcia dojrzałości chrześcijańskiej, ile wprowadzenie w życie Kościoła tych, którzy się ubiegają o chrzest. To wprowadzenie zakłada także pogłębienie i wzmocnienie wiary, uzdolnienie do życia sakramentalno-liturgicznego, kształtowanie chrześcijańskiej postawy życiowej, dawanie świadectwa wiary, ale nie może zakładać sobie jako celu osiągnięcia dojrzałości chrześcijańskiej. Przez chrzest kandydat przygotowujący się doń przestaje być katechumenem, staje się natomiast pełnoprawnym członkiem wspólnoty kościelnej. Dopiero teraz, wobec już ochrzczonego, stawia Kościół wyższy cel, do którego powinien z całą wspólnotą dążyć, tj. osiągnięcie dojrzałości we wierze. W osiągnięciu tego celu ma mu dopomóc działalność katechetyczna Kościoła. Tak więc ze względu na odrębne cele, które przyświecają katechumenatowi i katechezie, nie można ich stawiać na tej samej płaszczyźnie⁴⁰.

Po tej samej linii zdają się iść także rozważania autorów polskich. Dokonują oni rozróżnienia między katechumenatem w znaczeniu ścisłym, który powinien obejmować osoby dorosłe ubiegające się o chrzest, a katechumenatem w znaczeniu szerokim, przybierającym różne formy i nazwy (jak np. neokatechumenat, deuterokatechumenat, wtórny katechumenat itp.), który stawia sobie za cel doprowadzenie ludzi już ochrzczonego do odnowienia łaski chrztu, tj. do podjęcia świadomej decyzji wiary⁴¹. Katechumenat w znaczeniu szerokim należałoby więc rozumieć „jako ustawiczne wprowadzanie w rzeczywistość nadprzyrodzoną współczesnego człowieka oraz ułatwianie mu podjęcia decyzji włączenia się w tę rzeczywistość i trwania w niej”⁴².

4. Zagadnienie katechumenatu w dokumentach Kościoła

Na temat katechumenatu wypowiadał się Kościół w swych dokumentach w ostatnich czasach dosyć często. Zagadnieniem tym zajął się już Sobór Watykański II, wyrażając swoje stanowisko

⁴⁰ Zob. A. Exeler, dz. cyt., s. 102—104.

⁴¹ Zob. Z. Czerwiński, art. cyt., 190 i 215; A. Fetkowski, M. Marczewski, art. cyt., s. 187; zob. też W. Miziołek, *Drogi katechezy dorosłych*. W: *Ewangelizacja*, red. J. Krucina, Wrocław 1980, s. 277—278.

⁴² F. Pełka, art. cyt., s. 216.

w kilku dokumentach. W Konstytucji o Świętej Liturgii zwrócił uwagę na przywrócenie różnych stopni katechumenatu dorosłych, pozostawiając wprowadzenie go w życie uznaniu ordynariusza miejscowego⁴³. W odniesieniu do krajów misyjnych dopuścił możliwość akomodacji do warunków miejscowych poprzez włączenie tych elementów wtajemniczenia, które są w użyciu danego narodu, a które dadzą się dostosować do obrzędów chrześcijańskich⁴⁴. Skrócone powtórzenie tych samych myśli znajdujemy w Dekrecie o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele, w którym wysuwa się ogólnie postulat przywrócenia i lepszego przystosowania katechumenatu dorosłych⁴⁵. Najobszerniej zagadnienie katechumenatu zostało przedstawione w Dekrecie o działalności misyjnej Kościoła. Ojcowie Soborowi starali się w nim bliżej ukazać strukturę katechumenatu w krajach objętych ewangelizacją. A więc powinien on polegać nie tylko „na samym wyjaśnianiu dogmatów i przykazań, lecz na kształtowaniu całego życia chrześcijańskiego i wystarczająco długich ćwiczeniach, przez które uczniowie łączą się z Chrystusem, swym Nauczycielem” Cały ten proces wtajemniczenia powinien obejmować: wprowadzenie w tajemnicę zbawienia, w praktykowanie obyczajów ewangelicznych i w obrzędy święte. Dekret proponuje takie zmiany w liturgii Wielkiego Postu i Wielkanocy, aby one ułatwiały katechumenom wejście w tajemnicę wiary. Następnie zwraca uwagę na to, że katechumeni od samego początku mają się uważać za należących do Ludu Bożego; cały zaś proces ich wtajemniczenia chrześcijańskiego powinien odbywać się stopniowo i przy współudziale całej społeczności wiernych, szczególnie zaś rodziców chrzestnych. Podczas trwania katechumenatu powinni też „nauczyć się współpracować czynnie w ewangelizacji oraz budowaniu Kościoła przez świadectwo życia i wyznawanie wiary”⁴⁶. Niewielką wzmiankę o katechumenacie znajdujemy jeszcze w Dekrecie o posłudze i życiu kapłańskim. Podkreśla się w nim stopniowe wprowadzenie katechumenów do uczestnictwa w Eucharystii oraz troskę miejscowej wspólnoty wiernych o ich prawidłowe wychowanie do poznania i prowadzenia życia chrześcijańskiego⁴⁷.

Jak nietrudno zauważyć, w dokumentach Soboru Watykańskiego II mówi się o katechumenacie w znaczeniu ścisłym, skupiającym osoby dorosłe przygotowujące się do sakramentów wtajemniczenia chrześcijańskiego.

⁴³ KL 64. Cytowane teksty dokumentów soborowych podaję według wydania paryskiego z 1967 roku.

⁴⁴ KL 65.

⁴⁵ DB 14.

⁴⁶ DM 14.

⁴⁷ DK 5 i 6.

Chronologicznie następnym dokumentem Kościoła, omawiającym zagadnienie katechumenatu, jest *Ogólna Instrukcja Katechetyczna*, nazywana powszechnie *Dyrektorium Katechetycznym*, wydana w roku 1971 przez Kongregację do Spraw Duchowieństwa. O katechumenacie mówi w trzech miejscach i w dwóch różnych znaczeniach: ścisłym i szerokim. Zadaniem katechumenatu dorosłych jest — zdaniem Dyrektorium — „kierowanie drogą duchową ludzi, którzy przygotowują się na przyjęcie chrztu, oraz ich przemianą duchową i moralną. Jest szkołą przygotowującą do życia chrześcijańskiego, wprowadzeniem do życia religijnego, liturgicznego, praktykowania miłości i apostołstwa ludu Bożego”. Katechumenat tak pojęty zawiera trzy elementy składowe: jest „zarazem katechezą, uczestnictwem w liturgii i życiu wspólnotowym”. Stanowi przykład zintegrowania różnych posług duszpasterskich i cała wspólnota chrześcijańska jest za niego odpowiedzialna⁴⁸. W podobnym znaczeniu ujęty jest katechumenat przy wymienianiu różnych form katechezy dorosłych, wśród których na pierwszym miejscu *Dyrektorium Katechetyczne* wyszczególnia „katechezę inicjacji chrześcijańskiej lub katechumenat dorosłych”⁴⁹. Natomiast w zupełnie innym sensie wzięte jest pojęcie katechumenatu w paragrafie poświęconym omówieniu różnych form katechezy. Po stwierdzeniu, że „działalność katechetyczna przyjmuje z konieczności wielorakie formy, zależnie od różnych okoliczności i rozmaitych potrzeb Kościoła”, Dyrektorium wspomina o różnych inicjatywach podejmowanych w zakresie katechezy dorosłych, wśród których wymienia „pewne formy katechumenatu dla tych, którzy zostali wprawdzie ochrzczeni, a nie otrzymali koniecznego wtajemniczenia chrześcijańskiego”⁵⁰. Jest to pierwsze oficjalne stwierdzenie Kościoła, w którym pojęcie katechumenatu zostało rozciągnięte także na dorosłych chrześcijan, którzy wymagają jeszcze pełniejszego i dokładniejszego wprowadzenia w chrześcijaństwo.

W analogicznym sensie wyraził się Paweł VI (1975) w adhortacji apostołskiej o ewangelizacji w świecie współczesnym (*Evangelii nuntiandi*). Mówiąc o różnych sposobach ewangelizacji, wymienia papież na jednym z pierwszych miejsc nauczanie katechetyczne, które nie powinno się ograniczyć tylko do nauczania dzieci. „Dzisiejsze warunki coraz bardziej wymagają katechizacji w postaci jakiegoś katechumenatu dla młodzieży i dorosłych; tych, co poruszeni łaską Bożą, powoli odkrywają oblicze Chrystusa i czują,

⁴⁸ *Ogólna Instrukcja Katechetyczna*, nr 130.

⁴⁹ Tamże, nr 96.

⁵⁰ Tamże, nr 19.

że koniecznie trzeba powierzyć Mu całych siebie”⁵¹. Elementem nowym, który wystąpił w wypowiedzi Pawła VI odnośnie do katechumenatu, jest jeszcze większe jego rozszerzenie przez objęcie nim młodzieży.

W wielu różnych aspektach porusza problem katechumenatu Jan Paweł II w swej adhortacji apostołskiej o katechizacji w naszych czasach (*Catechesi tradendae*), ogłoszonej w roku 1979. Po stwierdzeniu, że „w Kościele pierwotnym katechumenat utożsamiał się z przygotowaniem tak do sakramentu chrztu, jak i do Eucharystii”, i że chociaż dzisiaj „Kościół odszedł w tej sprawie od dawnego zwyczaju”, przypomina Ojciec św., powołując się na wydany w roku 1972 *Obrzęd chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych*, że „katechumenat nie został jednak nigdy całkowicie zniesiony, przeciwnie, przeżywa swą odnowę”. Praktykowany jest on często w młodych Kościołach misyjnych⁵². Ale potrzebują go także dorośli już ochrzczeni, w zależności od sytuacji i warunków, u których wiara z takich czy innych powodów nie mogła się rozwinąć. Ojciec św. nazywa tę formę katechezy skierowaną do dorosłych „ponownym katechumenatem”, a dorosłych „katechumenami w dosłownym znaczeniu tego słowa”. Ten ponowny katechumenat powinien objąć różne kategorie osób dorosłych, a więc:

- „tych, którzy urodzeni i wychowani w krajach jeszcze nieschrytlanizowanych, nie mogli potem nigdy zgłębić nauki chrześcijańskiej, z którą okoliczności życia pozwoliły im się zetknąć”;
- „tych, którzy w dzieciństwie otrzymali katechezę stosowną do ich wieku, lecz potem oddalili się od wszelkich praktyk religijnych i w wieku dojrzałym posiadają wiadomości religijne na poziomie dzieci”;
- „tych, którzy chociaż w swoim czasie byli objęci katechezą, to jednak była ona niewłaściwie prowadzona lub źle przyjęta”;
- „tych wreszcie, którzy urodzeni w kraju chrześcijańskim, a nawet żyjący w środowisku — socjologicznie biorąc — chrześcijańskim nigdy przecież nie zostali wykształceni we własnej wierze”⁵³.

Oprócz ponownego katechumenatu, przeznaczonego dla różnych grup osób dorosłych, Jan Paweł II wspomina o katechumenacie dla dzieci nie ochrzczonych, których rodzice godzą się dopiero później na wychowanie religijne. Ich „katechumenat w dużej mierze odbywa się w czasie normalnej katechizacji”⁵⁴. Troska zaś o wszyst-

⁵¹ Paweł VI, Adhortacja apostołska o ewangelizacji w świecie współczesnym (*Evangelii nuntiandi*), nr 44.

⁵² Jan Paweł II, Adhortacja apostołska o katechizacji w naszych czasach, nr 23.

⁵³ Tamże, nr 44.

⁵⁴ Tamże, nr 19.

kie kategorie katechumenów spoczywa nie tylko na duszpasterzach i katechetach, ale przede wszystkim na całej wspólnotie kościelnej. Katecheza dla tych osób „stanie się bezowocna, jeśli wspólnota wierzących i żyjących w chrześcijaństwie nie przyjmie katechumena — na pewnym etapie nauczania katechetycznego — do swego grona”⁵⁵.

Jak widać Jan Paweł II kontynuuje i rozwija myśli dotyczące katechumenatu wyrażone we wcześniejszych dokumentach kościelnych. W oparciu o zacytowane wyżej wypowiedzi można by wyróżnić trzy różne formy katechumenatu postulowane przez papieża:

- katechumenat dla dorosłych przygotowujących się do sakramentów wtajemniczenia chrześcijańskiego,
- katechumenat dla dzieci nie ochrzczonych, których rodzice dopiero później godzą się na ich chrzest (odbywa się w czasie normalnej katechizacji),
- katechumenat dla różnych grup osób dorosłych już ochrzczonych, u których wiara nie zapuściła jeszcze głębszych korzeni.

Bardzo istotnym i niesłuchanie ważnym dokumentem w odnowie katechumenatu jest ogłoszony w roku 1972 przez Kongregację do Spraw Kultu Bożego *Obrzęd chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych*⁵⁶. Nowy obrzęd obejmuje cały proces inicjacji chrześcijańskiej, który podzielony jest na wzór katechumenatu pierwotnego na cztery okresy: okres ewangelizacji i wstępnego katechumenatu, okres katechumenatu, okres oczyszczenia i oświecenia, i okres mystagogii⁵⁷. Oprócz porządku wtajemniczenia dla osób dorosłych nie ochrzczonych nowe *ordo* przewiduje także przygotowanie do bierzmowania i Eucharystii dorosłych chrześcijan, którzy nie przeszli katechizacji, oraz wtajemniczenie dzieci w wieku katechizmowym. Gdy chodzi o dorosłych, którzy zostali ochrzczeni w dzieciństwie, ale nie uczestniczyli w katechizacji i nie przyjęli dalszych sakramentów, to ich przygotowanie powinno się odbywać według programu przewidzianego dla dorosłych katechumenów przy współdziałaniu społeczności wiernych. Gdy zaś chodzi

⁵⁵ Tamże, nr 24.

⁵⁶ Tekst polski Dekretu Kongregacji do Spraw Kultu Bożego promulgującego *Obrzęd chrześcijańskiego Wtajemniczenia dorosłych* oraz *Uwagi wstępne do chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych*: w: *Posoborowe Prawodawstwo Kościelne*, t. V, z. 1, Warszawa 1974, s. 108—151. Zob. na ten temat także artykuł F. Małaczyńskiego, *Obrzędy wtajemniczenia chrześcijańskiego dorosłych*. W: *Ruch Biblijny i Liturgiczny* 26 (1973) nr 1, s. 7—14.

⁵⁷ Ze względu na ograniczone ramy niniejszego artykułu nie omawiam szczegółowo tego tematu.

o wtajemniczenie dzieci w wieku katechizmowym, to mogą one uczestniczyć w katechizacji razem z dziećmi ochrzczoneymi i razem z nimi przystąpić do I Komunii św. Ale podobnie jak u katechumenów dorosłych przewiduje się dla nich te same stopnie wtajemniczenia, ale dostosowane do wieku i sytuacji dzieci.

Nowy *Obrzęd chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych* mówi w zasadzie o katechumenacie w sensie ścisłym, a więc w odniesieniu do dorosłych i do dzieci w wieku katechizmowym, którzy jeszcze nie przyjęli chrztu. Odrębną grupę katechumenów stanowią dorośli, którzy zostali wprowadzeni ochrzczeni w dzieciństwie, ale nie przyjęli dalszych sakramentów. Jakkolwiek nie są oni w ścisłym tego słowa znaczeniu katechumenami, bo są już członkami Kościoła przez chrzest, niemniej można w odniesieniu do nich stosować pewne zasady odnoszące się do katechumenów. Nowe *ordo* nie wspomina natomiast nic o katechumenacie w znaczeniu szerszym, o którym znaleźliśmy bardzo wyraźne wzmianki w omówionych wyżej katechetycznych dokumentach Kościoła. W związku z tym zwrócono się do Kongregacji do Spraw Kultu Bożego z prośbą o dokładniejsze wyjaśnienie tej sprawy. Komentarz ogłoszony przez Kongregację potwierdził pogląd wyrażony w nowym *ordo*, że pojęcia katechumenatu i katechumenów należy brać we właściwym, tj. ścisłym znaczeniu, co jednak nie wyklucza stosowania podobnych określeń, jak np. neokatechumenatu, ponownego katechumenatu itp.⁵⁸

Na zakończenie naszej analizy dokumentów Kościoła na temat katechumenatu należy odnieść się jeszcze do jednego dokumentu, na ogół w publikacjach pomijanego. Jego omówienie może stanowić pewnego rodzaju podsumowanie niniejszego artykułu oraz udzielenie odpowiedzi na problem postawiony w tytule. Chodzi o Instrukcję Kongregacji Biskupów na temat pasterskiej posługi Biskupów (*Directorium de pastorali ministerio episcoporum*) ogłoszoną w 1973 roku⁵⁹. Otóż w części III zatytułowanej „Posługa biskupa w kościele partykularnym” znajduje się jeden paragraf poświęcony formom katechumenatu. Przytaczam go tu w całości.

„Biskup troszczy się o to, ażeby dla osób dorosłych, które mają być dopuszczone do sakramentów wtajemniczenia chrześcijańskiego zorganizować w całej diecezji katechumenat, zgodnie z przepisami wydanymi przez kompetentną władzę kościelną.

Oprócz przygotowania katechetycznego obejmującego rodziny dzieci, które mają przyjąć chrzest, Biskup razem z konfratrami

⁵⁸ Notitiae 9 (1973) 274. Podaję za D. Zimmermannem, dz. cyt., s. 55.

⁵⁹ Tekst polski w: *Posoborowe Prawodawstwo Kościelne*, t. VI, z. 1, Warszawa 1975.

swojej Konferencji regionalnej lub krajowej troszczy się o zorganizowanie jakiejś formy katechumenatu także dla dzieci, młodzieży i dorosłych, którzy w dzieciństwie przyjęli chrzest. Chodzi w tym o stopniowe zdobywanie dojrzałości w chrześcijańskiej wierze. Osiągnie się to przez następujące po sobie okresy wychowania i katechezy, przygotowujące do sakramentu pokuty, Eucharystii, bierzmowania i małżeństwa”⁶⁰.

Powyższy dokument, który ukazał się w rok po ogłoszeniu *Obrzędu chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych*, znacznie poszerza pojęcie katechumenatu. Postuluje najpierw zorganizowanie na terenie diecezji instytucji katechumenatu dla osób dorosłych, które przygotowują się do sakramentów wtajemniczenia chrześcijańskiego. Ta forma katechumenatu ma być zgodna z przepisami kościelnymi, a więc z wytycznymi nowego *Obrzędu chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych*. Ale równocześnie sugeruje inne formy katechumenatu, które nie mieszczą się w jego ścisłym i klasycznym ujęciu. Dokument wymienia przykładowo niektóre z nich:

- katechumenat dla rodzin dzieci, które mają przyjąć chrzest,
- katechumenat dla dzieci, młodzieży i dorosłych, którzy w dzieciństwie przyjęli chrzest, a którzy przygotowują się do przyjęcia dalszych sakramentów: pokuty, Eucharystii, bierzmowania i małżeństwa. Jego głównym zadaniem jest nie tylko przygotowanie do wymienionych sakramentów, ale także „stopniowe zdobywanie dojrzałości w chrześcijańskiej wierze”. Tak ujęty katechumenat pokrywałby się z pojęciem katechezy.

5. Wnioski

Przeglądając publikacje na temat katechumenatu z ostatnich lat oraz dokonując analizy tych części dokumentów kościelnych, które mówią o katechumenacie, można wysunąć następujące wnioski:

1) Zagadnienie katechumenatu poruszane jest coraz częściej zarówno w oficjalnych dokumentach Kościoła, jak i w publikacjach poświęconych problemom duszpasterskim i katechetycznym. W odnowie instytucji katechumenatu i wprowadzeniu go na nowo do stałych struktur duszpasterskich Kościoła widzi się wielką szansę odrodzenia religijnego wspólnot kościelnych.

2) Niełatwo jest wyrobić sobie jasne pojęcie katechumenatu. Istnieje wiele różnych jego ujęć. Oscylują one między pojęciem

⁶⁰ *Instrukcja o pasterskiej postudze Biskupa*, nr 72.

katechumenatu w jego ścisłym i klasycznym ujęciu, jako przygotowania dorosłych do sakramentów wtajemniczenia chrześcijańskiego, a pojęciem katechumenatu pokrywającym się z katechezą, zwłaszcza z katechezą dorosłych. Na ogół jednak przeważa tendencja, aby odróżniać katechumenat w znaczeniu ścisłym od katechumenatu w znaczeniu szerokim.

3) Zarówno w dokumentach Kościoła, jak i w publikacjach poświęconych zagadnieniu katechumenatu, sugeruje się różne jego formy. Są one zależne od warunków, sytuacji i potrzeb lokalnego Kościoła. Nie sposób powiedzieć z całą dokładnością, jakie one mają być. Będą się one zmieniać, jak zmieniają się inne formy duszpasterskiego oddziaływania Kościoła. W miejsce już powstałych będą zapewne rozwijać się i wykształcać nowe, inne w Ameryce Łacińskiej, inne w Europie Zachodniej, inne w naszym kraju. Niemniej trzeba przyznać, że w najbliższej przyszłości katechumenat będzie należał do stałych elementów kształtujących życie Kościoła.

4) Na ogół istnieje dosyć duża zgodność co do struktury katechumenatu i jego elementów składowych. Pomijając strukturę katechumenatu w znaczeniu ścisłym, która jest jasno określona przez nowy *Obrzęd chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych*, wymienia się jako stałe elementy katechumenatu następujące:

- wprowadzenie w tajemnicę zbawienia — katecheza,
- inicjacja liturgiczno-sakramentalna — uczestnictwo w liturgii,
- praktykowanie miłości i apostołstwa ludu Bożego — uczestnictwo w życiu wspólnotowym.